

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI

ROČNÍK 1986 • ČÍSLO 4 • SVAZEK 91

BŘETISLAV BALATKA

VZPOMÍNKA NA JANA HROMÁDKU (K 100. výročí narození)

B. Balatka: *The 100th Anniversary of Jan Hromádka*. — Sborník ČSGS, 91, 4, p. 257—260 (1986). — The author recalls Jan Hromádka, born on December 18th 1886, one of the greatest Czechoslovak geographers, the founder of the modern Slovak geography and the author of an outstanding work called *The Orographic Classification of the Czechoslovak Republic*.

Před 100 lety, 18. prosince 1886, se narodil (ve Volenicích v Šumavském podhůří) jeden z největších československých geografů univ. prof. PhDr. Jan Hromádka. Přestože těžiště jeho práce spočívá na Slovensku, kde založil moderní geografickou školu a vykonal mnoho průkopnické vědecké a organizátorské práce, zasloužil se i o rozvoj české geografie. V tomto směru mu zůstávají čeští geografové při hodnocení jeho díla hodně dlužni, kdežto slovenští geografové se k jeho odkazu stále hlásí a zůstanou mu trvale vděční.

Životopisné údaje J. Hromádky byly uveřejněny na jiných místech, takže je zde nebudu všechny opakovat. Upozorním především na význam jeho díla pro rozvoj naší geografie.

Cesta J. Hromádky jako učitele přes doplňující vysokoškolské studium (přerušené 1. světovou válkou) na katedru univerzitního profesora byla dlouhá a složitá. Univerzitní studia ukončil teprve ve svých 39 letech, o 4 roky později se habilitoval jako docent fyzické geografie a řádným profesorem všeobecného zeměpisu se stal až v 52 letech. Nutnost překonávat četné překážky a obtíže včetně lidské zloby a nepochopení příznivě formovala jeho povahové vlastnosti — vytrvalost, houževnatost, důslednost, čestnost, smysl pro spravedlnost.

Pro vývoj slovenské geografie bylo velkým štěstím, že J. Hromádka po 1. světové válce odešel na Slovensko, kde déle než čtvrtstoletí působil: nejprve jako učitel na učitelském ústavu ve Spišské Nové Vsi, později na bratislavských středních školách a od r. 1938 jako univerzitní profesor na filozofické fakultě, od r. 1940 na přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského, jejímž děkanem byl zvolen na l. 1945—1946. Nutno připomenout, že v r. 1945 založil Slovenskou zeměpisnou společnost, a to jako odbor Československé společnosti zeměpisné. Naopak pro J. Hromádku nebylo šťastným rozhodnutím, když v r. 1946 odešel do

Prahy, aby přijal místo profesora hospodářské geografie na Vysoké škole obchodní. Po pětiletém zdejším působení, při nepochopení a zkreslení významu jeho činnosti na Slovensku, byl v r. 1951 poslán do výslužby.

J. Hromádka byl nejen zakladatelem moderní slovenské geografie, ale zároveň i prvním československým regionálním geografem. Jeho dílo výstižně zhodnotil J. Kuský (1) a zejména jeho přední žák M. Lukniš (2, 3). J. Hromádka ve svém komplexním pojetí geografie výrazně předstihl svou dobu a na jeho práce úspěšně navázali slovenští geografové v období po 2. světové válce, kteří dovedli slovenskou geografii na vysokou úroveň.

Zásluhou J. V. Daneše se J. Hromádka zpočátku zabýval problematikou geomorfologického vývoje Slovenska: studoval abrazní tvary mladotřetihorních moří a jezer, stanovil terasové systémy a nastínil vývoj údolí některých řek (Hornádu, Hronu, Oravy). Dobré regionální znalosti byly předpokladem pro podání výstižné, geneticky pojeté geomorfologické charakteristiky Slovenska (např. v Československé vlastivědě, 1929). Při regionálně geomorfologických studiích měl J. Hromádka vždy na zřeteli i regionalizační hledisko. Území Slovenska s nápadně kontrastním reliéfem vypuklých a vhloubených jednotek bylo neobyčejně vhodným prostředím pro vypracování orografického členění československých Karpat, které se uplatnilo v proslulé Úpatnicové mapě ČSR, vydané v r. 1937. Zásady orografické regionalizace, stanovené pro východní část našeho státního území, později úspěšně aplikoval i na méně vyhraněném reliéfu České vysočiny. J. Hromádka tak vytvořil vynikající regionalizační dílo Orografické třídění Československé republiky, vydané r. 1956, ve kterém nastínil vědecké zásady metodiky členění a stanovil systematiku taxonomického řazení orografických jednotek. Vycházející z dobrých terénních znalostí uplatnil J. Hromádka i v této práci komplexní hledisko, tj. kromě orografických kritérií přihlížel i ke genezi reliéfu a geologickým poměrům. Na toto dílo navázaly v 60. a 70. letech regionalizační práce kolektivů geomorfologů Geografického ústavu ČSAV a Geografického ústavu SAV, jejichž výsledkem bylo vypracování nového geomorfologického členění ČSR a SSR. Lze konstatovat, že bez průkopnické práce J. Hromádky by se nepodařilo vytvořit toto potřebné dílo na patřičné úrovni.

J. Hromádka se nespokojil s dosaženým stavem, ale stále usiloval o zdokonalení svého orografického členění. Tomuto cíli věnoval mnoho úsilí i v době po odchodu z aktivní činnosti. Vděčně vzpomínám na plodné diskuse o této problematice při mnoha našich setkáních, zejména při naší návštěvě v lednu 1965 v Železnici u Jičína, kde tehdy J. Hromádka bydlel. Pan profesor se velmi zajímal o naše názory, citlivě reagoval na naše připomínky a s porozuměním přijímal naše návrhy na úpravy členění. Svěřil se nám i se svými pracovními plány (poněkud upravená verze orografického členění byla uveřejněna později v novém vydání Československé vlastivědy). Paní Hromádková si nám s úsměvem postěžovala na manžela, že se často vydává s batohem na zádech do blízkého i vzdálenějšího terénu. Např. na podzim v r. 1964, i za nepříznivého počasí, prochodil méně známé území Krkonoš, o nichž chtěl napsat obsáhlou regionálně geografickou studii a provést zde některé změny ve vymezení jednotek. A to mu již bylo 78 let!

Měl jsem dále možnost důvěrněji poznat prof. J. Hromádku při jeho působení v redakční radě časopisu Lidé a země. I ve svém poměrně

vysokém věku pravidelně dojížděl na redakční schůze, kde účinně přispíval svými bohatými zkušenostmi, radami a obsahovými úpravami k zvýšení úrovně časopisu. Důkladné recenzní posudky příspěvků, autorství četných redakčních úvodních poznámek, výstižné komplexní hodnocení rukopisů každého čísla časopisu dokumentovalo jeho hluboký zájem o popularizaci geografie mezi širokou veřejností. I v tom se projevovala velikost jeho osobnosti, jakých jsme mezi geografy mnoho neměli.

Při hodnocení obsáhlého díla J. Hromádky M. Lukniš vyzdvihl další aspekt, a to řešení vztahů mezi složkami přírodní a kulturní krajiny. Měl pro to předpoklady jak v teoretických geografických a terénních znalostech, tak i v hlubším kulturně historickém vzdělání. V této souvislosti slovenští geografové kladně hodnotí skutečnost, že J. Hromádka v době diskusí o otázce hlavního města prokázal, že Bratislava vzhledem ke své příznivé geografické poloze na evropském veletoku a dalších významných komunikacích má i přes svou excentrickou polohu největší oprávnění stát se kulturním, hospodářským a politickým centrem Slovenska.

J. Hromádka se postupně stal naším nejvýznamnějším regionálním geografem. Měl k tomu předpoklady vzhledem k širokému zájmu o geografickou problematiku a k mimořádné schopnosti vyzdvihnout podstatu řešených otázek i při širokém syntetickém záběru. Lze tu vystopovat příznivý vliv vynikající francouzské regionálně geografické školy té doby. Byl autorem prvních regionálně geografických monografií menších územních jednotek Slovenska (Orava, okresy Bratislava, Malacky). Na Hromádkovy komplexně pojaté geografické syntézy území navázaly v posledním období četné regionální studie slovenských geografů.

Z geografických monografií velkých územních celků je nejvýznamnější Všeobecný zeměpis Slovenska (z r. 1943), který se pokládá za vrcholné dílo J. Hromádky. „V něm majstrovským způsobem vystihol kaleidoskopicky pestrý zeměpisný obraz Slovenska, ktorý vyústil do vykreslenia komplexných typov krajín a sídelnohospodárskeho života obyvateľstva na Slovensku.“ (M. Lukniš, 3).

J. Hromádka měl proti mnohým geografům své doby velkou přednost v tom, že své práce psal teprve po důkladném poznání přírodního a kulturního prostředí studovaného území. Na pěších túrách zejména po Slovensku, později i po českých zemích, nachodil tisíce kilometrů; na nich se důvěrně seznámil nejen s reliéfem a přírodou, ale i se způsobem života lidu a s výsledky jeho činnosti. V tom měl nespornou výhodu proti některým geografům — vrstevníkům, kteří své práce psali často bez hlubších terénních výzkumů, takže se v nich nezřídka objevují i nepodložené spekulativní úvahy.

J. Hromádka byl výborným pedagogem. „Písal a prednášal krásnou slovenčinou“, uvádí M. Lukniš (3). Za války důsledně projevoval svůj nekompromisní protifašistický postoj, který statečně vyjadřoval i před svými posluchači. Málokdo vykonal tolik pro sblížení obou našich národů. Výstižně to vyjádřil M. Lukniš (2), který své životní dílo Reliéf Vysokých Tatier a ich predpočia pripísal světlé památce svého učitele: „Dobre oboznámený s minulosťou aj súčasnosťou prírody Slovenska, jeho obyvateľstva, hospodárskeho aj kultúrneho života stal sa on statočný Čech u svojich žiakov Slovákov symbolom vzájomnej úcty a porozumenia Slovákov a Čechov“. A na jiném místě M. Lukniš (3) píše: „Z jeho vynikajúcej pedagogickej a vedeckoorganizačnej práce

vyrastá moderná slovenská geografia, ktorou si postavil na Slovensku trvalý pamätník.“ Dokumentoval to i letošní IX. sjezd Slovenské geografické spoločnosti, ktorý se konal u příležitosti 100. výročí narození J. Hromádky.

Použitá literatura:

1. KUNSKÝ, J.: Osmdesátiny univ. prof. dr. Jana Hromádky. Sborník ČSSZ, 71, Praha, Academia 1966, č. 4, s. 305—309.
2. LUKNIŠ, M.: Jubilejný rok prof. dr. Jána Hromádku. Geografický časopis, 18, Bratislava, Vydavateľ. SAV 1966, č. 4, s. 293—295.
3. LUKNIŠ, M.: Profesor Jan Hromádka zomrel. Geografický časopis, 20, Bratislava, Vydavateľ. SAV 1968, č. 4, s. 313—317.

(Adresa autora: Geografický ústav ČSAV, Na slupi 14, 128 00 Praha 2.)

Došlo do redakce 23. 6. 1986.